

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XII. 1925.

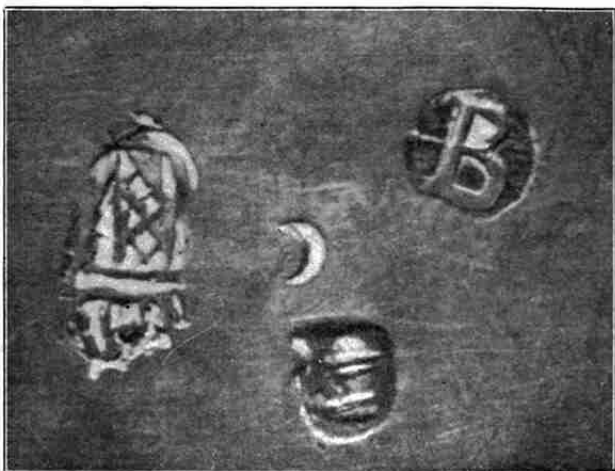
AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1925.

KORTE BIJDRAGEN.

I. Het meesterteeken op de Amsterdamsche noodmunten van 1578.

In den eersten jaargang, 1893, van het *Tijdschrift voor Penningkunde* stelde Mr. N. DE ROEVER bij een artikel over de Zilversmidsteekens op de Amsterdamsche noodmunten van 1578 de vraag, wat het figuurtje in 't merk „het Vaasje”, zooals 't meestal wordt aangeduid, wel zou kunnen voorstellen.

Het is mij thans mogelijk die vraag te beantwoorden.

Op een gedreven zilveren hostiebusje, vroeger in het bezit van pastoor L. TEN BRINK te Overveen, thans eigendom van den heer J. MOSSEL, antiquair te Amsterdam ¹⁾, komt dat teeken ook voor.

¹⁾ Deze was zoo welwillend gelegenheid te geven de merken te laten fotografeeren.

De merken zijn hierboven eenige malen vergroot afgebeeld. De jaarletter B, is volgens mij die van 1569 en '70, toen dezelfde overlieden 2 jaar in functie waren.

Het stadsteeken is sterk gedoubleerd.

In een schildvormigen ponsomtrek heeft het meester-teeken de voorstelling van een rosvaatje, vijlingsoldeerbuisje, een stuk goud- en zilversmidsgereedschap, en heeft 't denzelfden vorm als de voorstelling ervan op den zilveren Middelburgschen Gildepenning, afgebeeld op plaat III van jaargang 1914 van dit *Jaarboek*, bij het artikel van Mej. DE MAN: *Een en ander over het Goud- en Zilversmidsgilde te Middelburg*.

De tuit, waaruit de soldeer op het filigreïn- of 't cantillewerk neertikkelde, is daar echter iets langer.

Een toevallig goede verlichting en een scherpe afslag deden mij zien wat het figuurtje moest voorstellen. Bij het teekenen van de afbeelding ervan voor mijn boek: *Merken van Amsterdamsche Goud- en Zilversmeden*, waar ik dit teeken op blz. 20, No. 16, afbeeld, was dat mij niet opgevallen.

E. VOET JR.

Bloemendaal.

II. Penning PIETER DE SCHILDERE 1688.

VAN LOON deelt bij de beschrijving van den penning, geslagen ter herdenking van het feit dat PIETER DE SCHILDERE 50 jaren lid van den Raad van Noord-Brabant is geweest, waarvan de laatste acht jaren als president, mede, dat van dien penning ongeveer een dertigtal is uitgereikt aan den maaltijd, dien gemelde heer DE SCHILDERE op 13 September 1688 ter gedachtenis van dat

heugelijk feit aan de leden van dien Raad, oud-leden, die in andere colleges waren overgegaan, presidenten der andere permanente colleges te 's-Gravenhage gevestigd en zijn vrienden en bloedverwanten heeft aangeboden. (Zie VAN LOON III. blz. 341).

Volgens het resolutieboek van gemelden Raad, berustende ten Rijksarchieve te 's-Hertogenbosch, werden aan gemelden maaltijd drie en dertig van die medailles uitgereikt, terwijl tevens uit dat resolutieboek blijkt, dat de inscripties van die medaille gemaakt zijn door Mr. ROELAND VAN KINSCHOT, heer van KINSCHOT, raadsheer in den Hoogen Raad van Holland, tevoren raad in dezen Raad.

S.

Hintham, Aug. 1925.

III. Munten uit het Belgische Vluchtoord Uden (N. Br.)

Op blz. 126 van den zesden jaargang van dit *Jaarboek* gaf ik eene beschrijving van de (kartonnen) munten van het Belgische vluchtoord te Uden (N. Br.).

Thans blijkt mij, dat die beschrijving niet geheel volledig is geweest.

In *België in Nederland. 1914—1919. de vluchttoorden Hontenisse en Uden*, door R. W. R. VERDEYEN. 's-Gravenhage 1920 komen naast blz. 202 de afbeeldingen voor van die munten en daar kan men zien, dat er van de waarde van 5, 10 en 50 punten twee geheel verschillende soorten hebben bestaan.

M. W. S.

Hintham.

**IV. Gouden rijksdaalders, geslagen ter herinnering
aan den 70sten verjaardag van Mr. DANIEL
RADERMACHER, heer van Nieuwerkerk 1792.**

In de verzameling van het Zeeuwsch Genootschap berust een gouden rijksdaalder van 1792, in een ivoren doosje bewaard, waarin op een karton dit gedrukte opschrift: „Mr. DANIEL RADERMACHER, Heer van Nieuwerkerk oud 70 Jaaren”, terwijl aan de achterzijde met inkt is bijgeschreven: „Gestorven 8 Maart 1803 oud 80 Jaren, 3 maanden, 15 dagen”. Men vindt over dezen rijksdaalder bericht in de *Genealogie SNOUCK HURGRONJE* 1924, bijlage VI, waar wij lezen, dat Mr. RADERMACHER bij gelegenheid van zijn 70sten verjaardag 12 gouden rijksdaalders heeft doen slaan, die hij aan zijne kinderen (drie dochters en één zoon) en aan eenige goede vrienden ter herinnering heeft geschonken.

De rijksdaalder heeft twee sterren boven de Kroon en het gewone omschrift: MON: NOV: ARG: PRO: CONFED: BELG: COM: ZEL ¹⁾. De neus van den ridder is misteekend.

¹⁾ De firma J. SCHULMAN stond het cliché ten gebruike af.

Diameter 39 m.M., gewicht 23 gram¹⁾. Verg. VERKADE, pl. 87, No. 1.

In TEYLER'S Penningkabinet is een exemplaar van dezen gouden Rijksdaalder aanwezig, een ander exemplaar werd in de veiling, door de firma J. SCHULMAN te Amsterdam 11—12 October 1921 gehouden (*Catalogus* No. 217), voor buitenlandsche rekening aangekocht, verder is mij een exemplaar bekend, dat door den heer RADERMACHER aan den dijkgraaf van den Suzanna-polder, PIETER DE JONGE, vereerd was en een exemplaar, dat volgens bijgevoegd schrijven, bestemd was „Voor mijn Vrind Adolf Verberg, 21 Novemb: 1792”.

M. D. M.

V. Noodmunten van Haarlem 1572.

In het particulier Archief BICKER, in bruikleen op het Gemeentearchief te Amsterdam, bevindt zich een dag-verhaal van het beleg van Haarlem. De schrijver is onbekend.

Door welwillendheid van Dr. A. DE VLETTER kon ik van de in diens bezit zijnde copie kennis nemen.

Merkwaardig genoeg is het nooit gepubliceerd geworden en vermeldt het wel 't een en ander dat SCRIVERIUS niet noemt en omgekeerd.

De schrijver is, dunkt mij, een aanzienlijk persoon geweest. LANCELOT VAN BREDERODE b.v. wordt gemeenzaam met LANSLOT aangeduid.

¹⁾ Een gouden Rijksdaalder van 1685 in mijn bezit heeft een doorsnede van 41 m.M. en weegt 35,5 gram.

Over KENAU HASSELAAR geen woord. Zou een vrouw het geschreven hebben?

Maar ter zake. Er wordt iets in vermeld, waar de lezers van ons *Jaarboek* belangstelling voor zullen hebben en kreeg ik dadelijk toestemming dit te publiceeren.

1°. den 25 dito, Januari 1573, de vyanden en houden als nogh niet op van schieten op de blockhuysen en de wallen maer de onse hebben het terstont weer gerepareert op desen dagh hebben de onse een gevangen hoogduijser na den houdt met brieven aan de graef van OVERSTEYN (gezonden) den welcke antwoordt wederomme in de Stadt broght vertoonende de selfden graef een van onse nieu vierkante geslagen daalders den welcke den graef van hem begeerden hem gevende een goude Croon daer voor¹⁾.

2°. 24 April smorgens heeft een metselaer in de bishops afgebroken huijsinghe gevonden in een mier bemetselt twee cofferkens met volgelt daer een groote somme in was het welcke hy de burgemeesters gebroght hadden.

Een muntvondst voor het nageslacht verijdelde en de naam van den eersten liefhebber voor noodmunten bekend!

Bl.

E. VOET JR.

¹⁾ In April werd, volgens SCRIVERIUS, blz. 113, geld gemunt. Dat moeten dus de noodmunten met het jaartal 1573 geweest zijn, terwijl de bovengenoemde er een met het jaartal 1572 was.

VI. Het mobilisatie-herinneringskruis.

Als lid van het Nationaal Comité Herdenking Mobilisatie 1914, Afdeeling Friesland, en afgevaardigde van bedoelde provincie, woonde ik — hoewel zelf niet gemobiliseerd geweest zijnde — op 1 Augustus 1924 de landelijke herdenking te 's-Gravenhage en Scheveningen bij.

Tijdens den gemeenschappelijken maaltijd in het Tentoonstellingsgebouw te Scheveningen werden de ex-gemobiliseerden o.m. toegesproken door den luitenant-generaal VAN TERWISGA, voorzitter van het N. C. H. M., die in zijn rede de instelling van regeeringswege van een onderscheidingsteeken voor hen, die gedurende de mobilisatie onder de wapens waren geweest, in uitzicht stelde.

Het verder verloop der zaak blijkt het best uit den legerorder 1924, No. 396, voorkomende in het *Landstormblad*, 1ste jaargang, No. 10 (December 1924), waaruit ik hieronder het volgende overneem:

„Ter kennis van de Landmacht wordt gebracht, dat het H. M. de Koningin heeft behaagd, als blijk van waardeering van de diensten, door de krijgsmacht tijdens den gemobiliseerden toestand aan den lande bewezen, te bepalen, dat het herinneringskruis, ingesteld door het Nationaal Comité Herdenking Mobilisatie 1914 ook in uniform — zoowel in als buiten dienst — mag worden gedragen.

Allen, die in de periode Augustus 1914—November 1918 eenigerlei militairen dienst bij de weermacht te land of ter zee hier te lande of in de Overzeesche Gewesten hebben vervuld, zullen gerechtigd zijn, het herinneringskruis te dragen.

Het kruis zal worden gedragen na het onderscheidingsteeken voor langdurigen dienst, doch vóór de buitenlandsche ridderorden en eere-teekenen.

Beschrijving van het herinneringskruis.

Vierarmig kruis van brons, middellijn 32 m.M.

Voorzijde. Tusschen de armen van het kruis bijeengebonden pijlenbundels, voorstellende: kracht door eenheid.

Op de armen van het kruis: links Augustus; boven 1914; rechts November; onder 1918.

Keerzijde. In het medaillon de woorden: Mobilisatie. Vrede. Eer.

Lint. Moirée zijde, breed 30 m.M. gekleurd als

volgt: ter linker- en rechterzijde smal gestreept de Nederlandsche kleuren, in volgorde rood-wit-blauw, beslaande een breedte van 8 m.M. In het midden een baan Nassau-blauw, ter breedte van 12 m.M., terwijl deze breede blauwe baan van de banen rood-wit-blauw gescheiden is door een smalle witte baan van 1 m.M." ¹⁾).

Tot zoover de legerorder.

Op 28 Maart 1925 had ik het genoegen, als Commandant der Burgerwacht in Lemsterland, tien herinneringskruizen uit te reiken aan even zoovele ex-gemobiliseerden, leden van genoemde Burgerwacht.

Het komt mij voor, dat een afbeelding en beschrijving van het herinneringskruis niet mocht ontbreken in ons *Jaarboek*.

Dit kan medewerken om de gedachtenis aan de veelbewogen oorlogsjaren levendig te houden.

Lemmer, Juli 1925.

C. H. BAALE.

VII. Avondmaalloodjes bij de Engelsche gemeente te Middelburg.

Het is bekend, dat bij vele Luthersche en Waalsche gemeenten in ons land avondmaalpenningen in gebruik zijn geweest. Bij de Hervormde gemeenten heeft dit misschien alleen in Amsterdam plaats gehad. Dat ook bij sommige Engelsche gemeenten het gebruik van avondmaalpenningen heeft plaats gehad, bewijst een aanteekeening, te vinden in het Archief der voormalige Engelsche gemeente alhier. Zij leert ons, dat den 21 Januari

¹⁾ Het kruis werd geslagen in de fabriek van CORN. L. J. BEGEER te Utrecht, wiens teeken op de keerzijde voorkomt en ontworpen door H. J. JANSSEN VAN GALEN.

1673 in gebruik waren „tokens om aan de leden te geven, die ten nachtmaal zouden komen”. Wij waren toen opnieuw in oorlog met Engeland; den 22 Augustus van dat jaar had de beroemde slag bij Kijkduin plaats, waarop 19 Februari 1674 de vrede van Westminster volgde. Mogelijk heeft men het in dat onrustige jaar noodig gevonden zekerheid te hebben, dat geen spionnen of onwaardigen aan het avondmaal zouden deelnemen. De kerkdiensten zullen echter in 1673 niet veelvuldig zijn gehouden, want dezelfde notulen vermelden op 19 Augustus 1673, dat de predikant VAN HILL in alle stilte was vertrokken, vanwege den oorlog van onzen Staat met Engeland, maar ook om andere redenen. Hij was namelijk in zijn dienst geschorst geworden uit straf voor het schrijven van het boekje *Het tegenwoordig interest van de Vereenigde Nederlanden*, dat vooral in Holland veel aanstoot had gegeven. Predikant VAN HILL verdiende f 400.— 's jaars. Niet lang is men doorgegaan met het gebruik van avondmaalenpenningen, want wij lezen, dat 25 Juni 1695 „het geven van tokens weer werd afgeschaft”. Het was toen reeds jaren lang vrede tusschen beide landen en het gevaar van spionage voorbij. Er zijn uit die jaren geen loodjes, zoover wij weten, meer bewaard. Wij vermoeden, dat zij het zinnebeeld der Engelsche gemeente alhier hebben vertoond, namelijk een altaar op geruiten grond, waarop een lichtuitstralende kandelaar, vóór een opengeslagen bijbel, met de woorden $\frac{\text{HOLY}}{\text{BIBLE}}$. Het omschrift van het zegel tusschen twee parelranden luidt: LET YOUR LIGHT SHINE.

Diameter van het zegel 31 m.M.

M. D. M.

De Vereeniging voor Penningkunst.

8 September is te Amsterdam de oprichtingsvergadering gehouden van de Vereeniging voor Penningkunst, opgericht in samenwerking van de heeren C. G. VATTIER KRAANE, Dr. M. R. J. BRINKGREVE en A. O. VAN KERKWIJK, terwijl als stichters der Vereeniging toegetreden zijn de heeren: F. L. G. D'AUMÉRIE, CAREL J. A. BEGEER, Jhr. Mr. Dr. E. A. VAN BERESTEYN, H. J. M. EBELING, A. A. G. VAN ERVEN DORENS, Dr. H. E. VAN GELDER, D. VAN HILTEN, Dr. H. A. KUYPERS, HUIB LUNS, Prof. Dr. W. MARTIN, Mej. Dr. E. NEURDENBURG, M. SCHULMAN, Jhr. Mr. M. W. SNOECK, Prof. Dr. W. VOGELSANG en Mej. R. M. WICHERS WIERDSMA.

Na het ontbinden der Nederlandsch-Belgische Vereeniging der Vrienden van de Medaille als Kunstwerk werden reeds van verschillende zijden pogingen aangewend om eene afzonderlijke Nederlandsche afdeling te stichten, maar de pogingen hebben gefaald: het minimum aantal leden, dat men berekende noodig te hebben om met eenige kans van slagen eene levensvatbare Vereeniging te stichten, kon niet worden bereikt.

Thans is men gelukkiger geweest, van verschillende zijden zijn de jonge Vereeniging reeds financiële toezeggingen gedaan door particulieren en vereenigingen, die het wenschelijke van het bestaan eener Vereeniging

inzien, die den bloei der medailleurkunst wil bevorderen, het doen vervaardigen van penningen aanmoedigen, meer belangstelling voor de moderne medaille wil trachten te wekken en goed, modern penningwerk onder het groote publiek wil brengen.

De minimum contributie is zoo laag mogelijk gesteld, ten einde een zoo groot mogelijk aantal leden te verwerven: voor eene jaarlijksche bijdrage van vijf gulden ontvangen de leden minstens twee verschillende bronzen penningen, die tijdens het vereenigingsjaar geslagen worden. Natuurlijk hoopt en vertrouwt het bestuur, dat velen hunne bijdrage hooger zullen stellen.

Als voorzitter der Vereeniging werd gekozen de heer C. G. VATTIER KRAANE, terwijl de heeren A. O. VAN KERKWIJK en H. J. M. EBELING tot secretaris en penningmeester benoemd werden, en het bestuur verder uit de heeren Mr. L. G. N. BOURICIUS, Dr. M. R. J. BRINGREVE, J. HULSHOFF POL en Mr. A. STARING werd samengesteld.

De eerste penning, die den leden in het begin van 1926 zal worden aangeboden, is ontworpen door C. J. VAN DER HOEF en herdenkt de hervorming van de Staatsinrichting in Nederlandsch-Indië.

Nadere inlichtingen omtrent de Vereeniging worden belangstellenden door den Secretaris gaarne verstrekt.

v. K.

† Vicomte Baudouin de Jonghe.

8 April overleed te Brussel op ruim 82-jarigen leeftijd BAUDOUIN AUGUSTE FRANÇOIS GHISLAIN, vicomte DE JONGHE, eere-lid van ons Genootschap sedert 1894.

De eerste jaargangen van het *Tijdschrift voor Munt- en Penningkunde* bevatten een aantal belangrijke artikelen van zijn hand over hier te lande geslagen munten te Maastricht, 's-Hertogenbosch, 's-Heerenberg en Stevensweert, terwijl hij in de *Revue belge de Numismatique* sedert 1889 eene lange reeks korte geïllustreerde artikelen schreef, meestal Zuid-Nederlandsche munten behandelende. DE JONGHE had gedurende een lange reeks van jaren eene zeer uitgebreide en belangrijke verzameling Zuid-Nederlandsche munten bijeengebracht en spaarde moeite noch kosten om deze uit te breiden. Kort vóór zijn overlijden ging zijn verzameling door aankoop over aan het Cabinet des Médailles te Brussel.

Jaren lang was hij president van de Société royale de Numismatique en boden zijne medeleden hem in 1919 ter gelegenheid van zijn 30-jarig voorzitterschap een plaquette met zijn borstbeeld aan, door FRANTZ VERMEYLEN ontworpen.

Eene volledige lijst van de door hem geschreven numismatische studiën, niet minder dan 97 nummers bevattende, geeft VICTOR TOURNEUR in de *Revue belge de Numismatique* 1925, blz. 142.

v. K.

BOEKBESPREKING.

Muntverslag over het jaar 1924.

Wegens gebrek aan werkzaamheden voor Nederland en de koloniën vermeldt het Muntverslag, dat getracht is om een gedeelte van de muntwerkzaamheden te verrichten voor andere rijken, die zelf geen muntinrichting rijk waren of die niet beschikten over eene van voldoende capaciteit. Als gevolg dezer pogingen mocht het gelukken een opdracht voor de vervaardiging van nikkelen munten voor Polen te verkrijgen. Verder werd in het afgelopen jaar de muntslag van zilveren munten voor de Vrye Stad Dantzig voltooid. Behalve de reeds in 1923 voor die stad geslagen geldstukken ¹⁾ zijn in 1924 nog aangemunt 580.500 vijfguldens, 1.250.500 tweeguldens, 500 guldens en 600.500 halve guldens. Voor Nederland zijn vervaardigd 84.206 gouden dukaten, voor particuliere rekening, 8.000.000 guldens en 1.400.000 centen, te zamen voor een nominale waarde van 8.498.184,50 gulden. De verdere werkzaamheden bestonden uit den aanmaak van gaspenningen en rijwielmerken voor 1924 en 1925; die van laatstgenoemd jaar zijn door den medailleur C. J. VAN DER HOEF ontworpen. Door den muntmeester werd krachtig aangedrongen om

¹⁾ Zie *Jaarboek* 1924. blz. 98.

den aanmaak der postzegels bij 's Rijks Munt over te brengen, eene beslissing hieromtrent is tot heden nog niet genomen.

Slechts één gedenkpenning werd in het afgelopen jaar aan 's Rijks Munt geslagen en wel die door de Nederlandsche Handel-Maatschappij ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan namens de Directie aangeboden, welke penning door den heer J. C. WIENECKE ontworpen is.

v. K.

Penningen en Munten van de stad en de markiezen van Bergen op Zoom, door Jhr. M. W. SNOECK.
(Overgedrukt uit *Taxandria* XXXI.) 1925.

Op verzoek van den Geschiedkundigen Kring „Het Markiezaat van Bergen op Zoom” heeft onze voorzitter in bovengenoemd geschrift een overzicht gegeven omtrent alles wat op de numismatiek van Bergen op Zoom betrekking heeft. Bij sommige der beschreven penningen worden on- of weinig bekende bijzonderheden medegedeeld; wij lezen b.v. dat de vierkante noodmuntvormige gedenkpenningen bij het ontzet der stad in 1588 vervaardigd zijn door PHILIPS PADDEBRUGGE „silversmidt”, terwijl het er voor benoodigde zilver geleverd werd door zijn collega JAN DE CLERK.

Aan het einde van het artikel worden een 40-tal dukaten (en veelvoud), heele en halve thalers, guldens, 20- en 10-Kreuzerstukken beschreven tusschen 1751 en 1792 geslagen door keurvorst CARL THEODOR van de Palts, markies van Bergen op Zoom, welke munten of

dien titel voeren, afgekort tot D·M·A·Z (Dux Montis ad Zomam) òf wel in het wapen het veld Bergen op Zoom vertoonen.

Bij de zeldzaamste munten en penningen hadden wij gaarne nog vermeld gezien in welke openbare of particuliere verzameling de stukken zich bevonden. Een 12-tal stukken worden in den tekst afgebeeld.

Aan alle leden van het Genootschap had de samensteller de beleefdheid een exemplaar toe te zenden.

Wij hopen, dat oudheidkundige vereenigingen in andere steden het goede voorbeeld door „het Markiezaat” gegeven zullen navolgen en er meer dergelijke beschrijvingen zullen verschijnen.

v. K.

Het leven en de werken van JOHANNES LOOFF, stempelsnijder en graveur te Middelburg, door

M. G. A. DE MAN. Middelburg 1925. met platen.

Dit werk werd 19 Mei 1925, zooals de opdracht zegt „Aan Mejuffrouw M. G. A. DE MAN ter gelegenheid van haar zeventigsten verjaardag . . . als blijk van erkentelijkheid opgedragen door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen”; later verscheen het in het door dat Genootschap uitgegeven „*Archief*”.

Het eerst vond schrijfster, die zich gedurende een reeks van jaren veel moeite getroostte om alles te verzamelen wat op LOOFF betrekking had, van hem melding gemaakt in 1627, in welk jaar hij zijn meesterproef voor deken en beleeders van het goud- en zilversmidsgilde aflegde en als vrijmeester daarin werd opgenomen. Van

zijn werk als zilversmid is slechts één enkel stuk bekend: een gegraveerde broodschotel van een avondmaalsstel met in het midden de geschiedenis van HANNA en SAMUEL (SAMUEL I, hoofdst. 1), terwijl de verhoogde rand zeer fraai met arabesken en sierlijke krullen gegraveerd is, die door vier medaillons worden onderbroken.

LOOFF's penningen dagteekenen tusschen 1628 en 1649; de historische stukken herdenken meest overwinningen te land of ter zee op de Spanjaarden behaald, slechts één, en zeker niet de beste, herdenkt een buitenlandsch feit, n.l. het sneuvelen van GUSTAAF ADOLF, koning van Zweden, in den slag bij Lützen in 1632.

Voor zijn penning „over de victorie, de veroveringe ende redditie der stadt Breda onder de gehoorsaemheyt van desen Staet” vroeg en kreeg LOOFF in 1638 octrooi van de Staten-Generaal voor den tijd van zeven jaren, dat hij „desen alleene inde dese Vereenichde Nederlanden sal mogen maecken, snijden, slaen, drucken, gieten ende vercoopen”. Ik vond in de *Resoluties der Staten-Generaal* van 1640 vermeld, dat exemplaren in goud en zilver, liggende in een verguld doosje, versierd met het wapen van de Generaliteit in Mei 1640 zijn aangeboden door den voorzitter der Staten-Generaal namens Haar Ho. Mo. aan den jeugdigen Prins WILLEM VAN ORANJE. Wel een bewijs, dat LOOFF's werk gewaardeerd is.

Al zijn historische penningen hebben op de voorzijde eene voorstelling van het feit dat zij herdenken en vertoonen op de keerzijde een fraaien krans van bloemen, bladeren en vruchten, waarbinnen een lang opschrift het feit vermeldt, waarop de penning geslagen is.

Deze versierde randen op de keerzijden der penningen zijn zonder onderscheid verdienstelijker van uitvoering dan de voorzijden, die, wanneer zij geen navolgingen zijn van bestaande kopergravuren, weinig kunstwaarde bezitten.

Onder de gilde- en schutterspenningen door LOOFF vervaardigd, zijn, evenals onder de enkele legpenningen, waarvan het bekend is, dat hij er de stempels voor sneed, dan ook stukken, die o.i. veel hogere kunstwaarde hebben dan zijn gedenkpenningen.

De penning der schoolmeesters van Middelburg b.v. en de zoo mooi gevulde schutterspenningen dier stad met de smakelijke en duidelijke letters van het randschrift behooren met de beide proefslagen van zijn legpenning van 1647 zeker tot zijn beste werk.

Bijzonder werk als stempelsnijder van de Zeeuwsche Munt te Middelburg, waartoe LOOFF in 1634, na het overlijden van JACOB UTERWAELE benoemd werd en welke functie hij tot zijn overlijden in 1651 bekleedde, heeft hij niet geleverd.

Bij den dood van LAURENS VAN TEYLINGEN in 1637 solliciteerde LOOFF naar de betrekking van essayeur-generaal. Hoewel hij bij het daarvoor af te leggen examen een der weinige sollicitanten was, die tot de eindproef werd toegelaten, werd hij niet benoemd, maar verkreeg JAN WYNTGES de begeerde betrekking.

Een drietal kopergravuren van LOOFF zijn bekend, zij zijn vervaardigd bij FREDERIK HENDRIK'S overwinningen bij Wezel en 's-Hertogenbosch in 1629 en verheerlijken de daden der zeehelden PIET HEYN en JOOS VAN TRAPPEN, genaamd BANCART. Zij vertoonen onder

eene voorstelling der gehuldigde helden lange gedichten, die hun lof verkondigen.

Ook hier is o.i. de graveur het best geslaagd in de versierde randen en de fraaie lettertjes van de lofdichten.

In 1640 vervaardigde LOOFF de stempels voor den gildepennning der kuipers van Middelburg, waarop de werktuigen voorkomen, die bij het gilde in gebruik zijn. Vijf jaren later ontwierp hij ook de tafelbel voor dat gilde, waarop dezelfde figuren als op den gildepennning zijn aangebracht, omlijst door een fijnen krans van wijngaardbladeren.

De bel draagt den naam van den Middelburgschen gieter JOHANNES BURGERHUIS, en werd, blijkens de aanwezige bescheiden „Noch betaelt aen MICHIEL BURGERHUISE per quitantie en rekeninge over een handtbelle de somme van £ 1 : 10. Betaelt aen JOHANNES LOOFF aen ydem belle per quitantie £ 3 : 1”.

Het grootste deel der penningen, alle kopergravuren, de bel en het zilveren bordje worden op 20 platen afgebeeld.

v. K.

A. DIEUDONNÉ, *Les monnaies françaises ou l'histoire de France par les monnaies* avec 50 illustrations.

Paris, PAYOT. 1923.

Een klein handig boekje, dat in beknopten vorm de geschiedenis der Fransche munt vertelt van af de „monnaies gauloises et gallo-romaines” tot aan onzen tijd toe. In de inleiding daartoe lezen wij, dat vóór de

uitvinding van de eigenlijke munten allerlei huishoudelijke zaken voor den ruilhandel dienst deden, o.a. „*les chaudrons et les broches à rôtir ou obélisques qui ont donné leur nom à l'Obole*”. Men vindt deze braadspitten in groepjes van 8 tot 10 te zamen gebonden, dikwijls met een zwaard er bij in vondsten terug. Ze zijn niet ouder dan de 5de eeuw vóór Christus.

Wij hebben het bovenstaande overgenomen om te doen zien hoeveel merkwaardigs het boekje bevat. Bijna iedere regel leert ons iets. Daar onze graven vooral in den eersten tijd heel wat munttypen hebben ontleend aan gelijktijdig in omloop zijnde Fransche munten, terwijl later onder de statenregeering de Fransche goudmunten hier gangbaar waren tegen vastgestelden koers in de beeldenaars vermeld, bevelen wij het boekje ten zeerste ter lezing aan. Men zal er zeer veel wetenswaardigs uit leeren.

M. D. M.

A. DIEUDONNÉ, *Manuel des poids monétaires*. Paris,
J. FLORANGE et L. CIANI. 1925.

Dit werk van den bekenden Franschen muntkundige geeft een overzicht van de muntgewichten der voornaamste landen van Europa. De Scandinavische rijken komen er niet in voor. Het is een eerste poging tot het samenstellen van een verzamelwerk op dit gebied en lijkt ons zeer geslaagd. Compleet is het echter uit den aard der zaak nog niet. De schrijver heeft zijn boek in twee deelen gesplitst. De eerste afdeeling behandelt de „*Théorie et la Doctrine*” dezer gewichten.

De 16 hoofdstukken, waaruit dit gedeelte bestaat, bevatten tal van nieuwe gegevens en hebben groote wetenschappelijke waarde. De schrijver beheerscht hier zijn onderwerp geheel. Alles wat maar eenigszins met de geschiedenis der muntgewichten in betrekking staat, wordt er uitvoerig in besproken.

De tweede afdeeling heeft betrekking op de muntgewichten zelve. De schrijver geeft drie verschillende manieren aan, op welke wijzen de gewichten zouden kunnen worden gerangschikt: 1°. *par ordre d'espèces*, 2°. *par ordre d'ordonnances*, 3°. *par différens de fabriques*.

De heer DIEUDONNÉ heeft de eerste rangschikking zeer uitvoerig behandeld. Toch komt ons dit gedeelte niet geheel duidelijk voor, het kan tot verwarring aanleiding geven.

Het gewichtje wordt geplaatst bij het eerste verschijnen der munt, die het vertegenwoordigt, achtereenvolgens worden de gewichten der volgende regeeringen van dit type beschreven, men vindt daaronder afgebeeld ook blokjes van onze Nederlandsche muntgewichtmakers en van anderen. Het is o.i. een verwarring gevende rangschikking.

Dat de Fransche muntgewichten het volledigst zijn weergegeven, is begrijpelijk, als men weet, dat het Cabinet de France er een rijke verzameling, waaronder unieke exemplaren, van bezit. Het oudst bekende Fransche gewicht dateert uit de XIVe eeuw.

De muntgewichten der „Pays-Bas du Sud” beslaan 25 nummers van den catalogus en zijn ook in chronologische orde, naar de munten, die zij vertegenwoordigen, beschreven. Zij vangen aan met den *Cavalier* of

Ridder de Flandre, door PHILIPS DEN GOEDEN gemunt en eindigen met den *Demi-souverain* van MARIA THERESIA en JOSEPH II. Daarop volgt de „*Région du Rhin et Empire*”, waarin slechts de goudgulden en zijne variëteiten worden behandeld. Hieronder ressorteeren ook onze Nederlandsche goudgulden en postulaten.

De „*Pays-Bas du Nord*” worden slechts vertegenwoordigd door de gewichten van munten onder de Statenregeering geslagen. Alle vroeger in ons land uitgegeven gouden munten worden stilzwijgend onder de Zuid-Nederlandsche gedacht. Wij treffen dan ook slechts aan:

No. 189 Ducat des Provinces Unies XVIIe—XVIIIe siècles. Or.

No. 190 Double ducat.

No. 191 Cavalier de Hollande alias: Quadruple cavalier depuis 1606.

Nos. 192—193 Demi-Cavalier et Quart. Or. alias: Double Cavalier et Cavalier.

Wij begrijpen deze omschrijving niet. Viervoudige en dubbele gouden ridders zijn ons voor de Vereenigde Gewesten niet bekend.

No. 190 geeft het type van den Keizer met scepter en wereldbol weer. Hier is dus vermoedelijk de Hongaarsche ducaat of die der drie Rijkssteden bedoeld.

Vervolgens worden de beide andere wijzen van rangschikking besproken.

In „*Classement c, par différents de fabricage*”, treft men o.a. de namen der Nederlandsche muntgewichtmakers aan. Behalve den algemeenen index, zouden wij gaarne nog een lijst hebben aangetroffen, bevattende

opgave der bladzijden in den tekst, waar de afgebeelde muntgewichten konden worden gezocht.

Kleine onjuistheden, die een werk als dit niet kunnen ontgaan, bijv., om maar iets te noemen, dat MAERTEN DU MONT balansmeester te Goes zou zijn geweest, terwijl hij in Middelburg thuis behoort, zullen wij niet vermelden. Ze zijn van ondergeschikt belang. Wij hopen, dat de heer DIEUDONNÉ het succes zal mogen genieten, dat dit serieuze, veel omvattende werk ten volle verdient.

M. D. M.

Verslag van den Secretaris.

Op de vergadering, 20 Juni 1925 te Maastricht gehouden in de Groote Societeit aan het Vrijthoff, waren tegenwoordig de leden: BAALÉ, EVELEIN, HULSHOFF POL, KAM, VAN KERKWIJK, KUYPERS, MUYSER, POLAK, RICHEL, SCHARP, A. SCHULMAN, SNOECK en VIERORDT.

De voorzitter heet de aanwezigen welkom, in de eerste plaats het nieuwe lid, den heer G. M. KAM, en spreekt er zijn voldoening over uit, dat de opkomst zoo talrijk is, daar er bij het bestuur vrees bestaan had, dat de groote afstand velen onzer leden zou afschrikken om naar Maastricht te reizen. De in het afgelopen vereenigingsjaar overleden leden P. BORDEAUX en J. HORDIJK werden herdacht, evenals het eere-lid van het Genootschap, Vicomte B. DE JONGHE¹⁾.

De gelegenheid om Mej. DE MAN, het verdienstelijke eere-lid, te huldigen bij gelegenheid van haar zeventigsten geboortedag, werd dankbaar door het bestuur aangegrepen om haar uit naam der leden van het Genootschap een zilveren gedenkpenning aan te bieden, die door den heer E. VOET JR. te Bloemendaal was ontworpen en in de ateliers der firma E. VOET en Zoon te Haarlem vervaardigd²⁾. Op den feestdag werd de

¹⁾ Zie zijn necrologie op blz. 107 van dit *Jaarboek*.

²⁾ Zie bladz. 93 en pl. VI. van dit *Jaarboek*.

gedenkpenning aan de jubilaresse aangeboden door den voorzitter, die zich met den secretaris naar Middelburg had begeven. Daar de conservator wegens familieomstandigheden de vergadering niet kon bijwonen, werd zijn verslag door den penningmeester uitgebracht.

Tot nieuwe leden werden benoemd: Mej. R. M. WICHERS WIERDSMA te Domburg en de heeren H. T. HABBEMA te Amsterdam, A. HULSHOFF POL te 's-Gravenhage en A. D. ZUR MÜHLEN te Bennekom. De rekening, nagezien en accoord bevonden door de heeren A. SCHULMAN en VIERORDT, sloot met een klein batig saldo en werd de penningmeester gedéchargeerd. Tot lid van de Commissie van Redactie voor het *Jaarboek* werd de heer H. J. SCHARP herkozen, terwijl de secretaris eveneens herkozen werd. Voor het *Jaarboek* werd wederom een crediet van 700 gulden toegestaan en 60 gulden voor de verzamelingen. De weinig rooskleurige toestand der financiën maakt het echter dringend noodzakelijk de uitgaven te beperken en zoo veel mogelijk binnen de toegestane credieten te blijven.

Met de uitgeversfirma JOHANNES MÜLLER werd eene overeenkomst aangegaan, om ook in het vervolg voor de uitgave en verspreiding van het *Jaarboek* zorg te dragen.

Zoo mogelijk zou getracht worden dit jaar eene najaarsvergadering te houden, en werd den leden de keuze gelaten tusschen Dordrecht en Rotterdam. Eerstgenoemde stad werd met groote meerderheid gekozen. Voor de zomervergadering 1926, waartoe Leeuwarden en 's-Hertogenbosch werden voorgesteld, viel de keuze op Leeuwarden. De heer POLAK deed eenige mededeelingen naar aanleiding van den penning der school-

meesters te Middelburg en meende hij in het ingesneden gildenummer de initialen van den maker van den penning, JOHANNES LOOFF, te herkennen. Dr. BRINKGREVE vertelde van zijne pogingen tot oprichten eener Vereeniging voor Penningkunst, die alle kans van slagen hadden, en waarover op blz. 105 van dit *Jaarboek* een en ander wordt medegedeeld.

Aan de vergadering was een langdurig bezoek voorafgegaan aan de St. Servaaskerk, waar de rijksarchivaris, Dr. DOPPLER, den aanwezigen leden den rijken „schat” toonde en uitlegde. Dr. GOOSSENS ontving de leden in het Museum van Oudheden, waar vooral de belangrijke collectie Romeinsche en andere oudheden, in de provincie Limburg gevonden, de belangstelling opwekten.

Na nog het stadhuis met de fraaie gobelins te hebben bezichtigd, werd een auto-tocht naar Valkenburg gemaakt met bezoek aan de Catacomben en in Hôtel l'Empereur het middagmaal gebruikt.

Zaterdag 17 October werd te Dordrecht de najaarsvergadering gehouden, waar de leden Mej. WICHERS WIERDSMA, F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, BRINKGREVE, EVELEIN, A. HULSHOFF POL, VAN KERKWILK, KNOTTENBELT, MUYSER, PHILIPS, POLAK, SASSE VAN YSSELT, SNOECK, VIERORDT en VISSER tegenwoordig waren. De voorzitter, Jhr. SNOECK, herdacht het overleden lid G. TH. D. SLAAP, onzen gast op de in 1922 te Nijmegen gehouden vergadering en sprak er zijn voldoening over uit, dat de regeering de groote verdiensten van het eere-lid, Mej. M. G. A. DE MAN, ten opzichte der Nederlandsche

numismatiek heeft erkend door haar eene Koninklijke onderscheiding te verleen.

Door den Secretaris werd een voordracht gehouden over verzamelaars, verzamelingen van munten en penningen en munthandel hier te lande vóór den aanvang der 18de eeuw. De eerste prijs-catalogus, uitsluitend van Nederlandsche penningen, van den penning-handelaar NICOLAAS CHEVALIER te Amsterdam in 1696 uitgegeven en diens adreskaart werden getoond en de door hem te koop aangeboden oudere penningen besproken.

Tot de belangrijkste en zeldzaamste munten die verder bij de leden rondgingen behoorden een gouden afslag van een Frieschen duit van 1653 en een proefslag in goud van een halven dukaton van Utrecht in 1774 geslagen.

Door Dr. M. R. J. BRINKGREVE was het volgende voorstel gedaan tot verhooging van de werkzaamheden van het Genootschap door een stelselmatige opwekking tot wetenschappelijke beoefening der munt- en penningkunde:

Er wordt in overweging gegeven in te stellen 2 Commissies en wel: 1 commissie voor de vergaderingen en 1 studie-commissie.

De Commissie voor de vergaderingen zou tot taak krijgen zorg te dragen, dat op de daarvoor bestemde jaarlijksche vergadering (bij voorkeur de najaarsvergadering, welke dan steeds te houden ware in een centraal gelegen plaats) minstens één voordracht van ongeveer een half uur gehouden werd en bovendien regelmatig kleinere mededeelingen.

De studie-commissie zal hebben te ondernemen een volledige Munt- en Penningkundige geschiedenis van Nederland.

Deze geschiedenis zal moeten worden bewerkt in samen-

werking met geschiedkundigen, archiefambtenaren en financieel-economen.

Der studie-commissie's eerste taak zal zijn een groote Commissie voor het bewerken dezer geschiedenis te formeeren en in overleg met deze groote Commissie een algemeen plan te ontwerpen, dat onmiddellijk in onderdeelen en tijdvakken wordt gesplitst waarvoor sub-commissies worden benoemd.

De studie-commissie zorgt voor het verband tusschen de sub-commissies en doet aan de groote commissie telkenmale voorstellen omtrent de aan de orde te stellen onderwerpen.

Het zal n.l. niet de bedoeling moeten zijn om de geschiedenis in haar geheel in eens te ondernemen, noch ook om de onderwerpen naar tijdsvolgorde te behandelen; de onderwerpen kunnen naar volkomen vrije keuze onder handen genomen worden, mits slechts de groote lijn van het werk bewaard wordt.

Om de geschikte medewerkers te vinden zal een beroep gedaan moeten worden op de Hooggeleerden in de Kunst-geschiedenis, teneinde jonge krachten voor de beoefening der munt- en penningkunde te winnen. Verder zullen door het Bestuur van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde van tijd tot tijd prijsvragen worden uitgeschreven op een der te behandelen onderwerpen betrekking hebbende.

Behalve deze voorstellen meent de voorsteller aan de Commissie van Redactie in overweging te mogen geven regelmatig overzichten te publiceeren van den inhoud van buitenlandsche tijdschriften en jaarboeken en een overzicht der voornaamste werken op het gebied der munt- en penningkunde verschenen.

In principe verklaarden alle aanwezigen zich te kunnen vereenigen met het denkbeeld om te trachten de belangstelling voor de numismatiëk te doen toenemen. Er werd echter gewezen op de pogingen door vele onzer leden hiertoe reeds gedaan en geconstateerd, dat

deze pogingen weinig succes hadden: het aantal werkelijk wetenschappelijke beoefenaars der munt- en penningkunde is dan ook hier te lande uiterst gering en de pogingen door den Secretaris aangewend om op onze najaarsvergaderingen een of meer sprekers bereid te vinden om een korte voordracht te houden over een munt- of penningkundig onderwerp, hadden dan ook meestal weinig succes.

Voorgesteld werd alsnu om niet over te gaan tot het instellen van een „Commissie voor de vergaderingen”, daar men wel overtuigd was, dat hiermede toch geen succes te behalen zou zijn, maar deze taak als van ouds over te laten aan het bestuur van het Genootschap.

Verder zou getracht worden op de najaarsvergadering, die in een gemakkelijk te bereiken plaats zou moeten worden gehouden (Utrecht werd hiertoe voorgesteld), een spreker buiten de leden van het Genootschap te vinden, die voor de leden over het een of ander numismatisch onderwerp, b.v. de munten of penningen betrekking hebbende op de stad waar men vergaderde, een lezing zou houden. Dit zou dan in de meeste gevallen moeten zijn de archivaris of directeur der stedelijke verzameling. Voor die lezing zouden dan uitnoodigingen moeten verzonden worden aan personen, van wie men met eenige waarschijnlijkheid kan verwachten, dat zij belangstelling in de numismatiek zouden stellen en die men hoopt als leden van het Genootschap te zullen winnen. Getracht zou worden in dien geest iets te bereiken. Wegens het vergevorderde uur werd besloten de rest van het voorstel in de najaarsvergadering van 1926 te behandelen.

Aan de vergadering was voorafgegaan een bezoek aan

het dezen zomer geopende Museum VAN GIJN, waar de Directeur, Jhr. SIX, de aanwezigen rondleidde en inlichtingen verstrekke. Na het déjeuner werd een bezoek gebracht aan Dordrecht's Museum ter bezichtiging der tentoonstelling van voorwerpen betreffende de gebroeders J. en C. DE WITT. Hier waren de heeren SIX en Mr. A. STARING onze mentors en werd de tentoonstelling, die zoo'n volledig beeld geeft van het leven en werken dier gebroeders, met groote belangstelling door de leden bezichtigd.

's-Gravenhage, October 1925.

A. O. VAN KERKWIJK.

Verslag van den Conservator der numismatische verzameling en bibliotheek.

De Historische Verzameling der Schutterij is in Juni 1925 voor het publiek gesloten, zij zal eerlang worden overgebracht naar de St. Anthonies Waag op de Nieuwmarkt, waarin ook het Historisch Museum der stad Amsterdam huisvesting zal vinden. Het werd derhalve noodzakelijk om naar een andere plaatsing voor de collectie van ons Genootschap uit te zien. Deze is gelukkig gevonden. Het Bestuur van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam heeft zich welwillend bereid verklaard om onze collectie in zijn vergaderzaal in het Rijksmuseum, waar de numismatische collectie van dit Genootschap zich eveneens bevindt, gastvrijheid te verleen. Wanneer nu in de toekomst de collectie van wijlen den heer VAN GELDER weer te bezichtigen zal zijn en misschien zelfs deze drie verzamelingen in één zaal bijeengebracht zouden kunnen worden, dan zoude een gelukkige centralisatie verkregen zijn. Hoewel het beheer natuurlijk gesepareerd blijft, kunnen b.v. bij het uitleggen van een kleine keurcollectie deze drie verzamelingen elkander aanvullen.

Geschenken werden ontvangen van: de dames M. H. BOTTENHEIM en J. LOPES DE LEÃO LAGUNA; voorts van de heeren A. J. J. PH. HAAS; Mr. Dr. C. H. BAALDE; F. J. OTTENHOF te Nijmegen; B. J. LOPES LEÃO LAGUNA; H. VAN

DER BIJLL; H. J. SCHARP; J. D. DAUBENTON te Rotterdam
en van de firma SCHULMAN.

Van de zeer weinige aanwinsten vermeld ik:

Munten.

Nederland.

1898. Rijksdaalder. BOM 137. Aangekocht.

Zweden.

1627. Öre van Arboga. Koper.

Penningen.

1612. Makelaarspenning van Amsterdam met gezicht
op de Beurs. DIRKS pl. VI. 66. VAN ORDEN pl.
IV. II. VAN LOON II. blz. 80. 2. MINARD. 84. Koper.

1924. Ter eere van HUGO DE GROOT. Door J. J. VAN GOOR.
Brons. 41 m.M.

1925. A. C. MEES. 25 jaar Directeur der Internationale
Crediet- en Handelsvereeniging „Rotterdam”.
Door J. C. WIENECKE. Brons. 75 m.M.

Boeken.

M. W. SNOECK. *Penningen en Munten van de stad en de
markiezen van Bergen op Zoom*. Bergen op Zoom 1925.
met afb.

M. G. A. DE MAN. *Het leven en de werken van JOHAN-
NES LOOFF, stempelsnijder en graveur te Middelburg*.
Middelburg 1925. met pltn.

Verschillende overdrukken en musea-verslagen.

Door ruiling met het Jaarboek:

Maandblad van het Genealogisch-Heraldisch Genoot-
schap: „De Nederlandsche Leeuw”.

Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Section Historique de l'Institut du Grand Duché de Luxembourg.

Berliner Münzblätter.

Numismatische Literatur-Blatt.

Mitteilungen Bayerische Numismatische Gesellschaft.

Zeitschrift und Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft. Wien.

Rivista Italiana di Numismatica.

Revue Suisse de Numismatique.

The American Numismatic Society: Numismatic notes and monographs.

Catalogi.

Firma J. SCHULMAN, Amsterdam, CH. DUPRIEZ, Brussel,
F. F. KRAUS, Brunswijk, NAVILLE et Cie, Genève, A.
RIECHMANN & Co. Halle (Saale).

Amsterdam, Juni 1925.

De Conservator,

A. J. J. PH. HAAS.

LEDENLIJST

(NOVEMBER 1925).

EERE-LEDEN.

- Z. M. VICTOR EMMANUEL III, Koning van Italië (1901)¹⁾.
Mejuffrouw MARIE G. A. DE MAN, Conservatrice van het Munt-
en Penningkabinet van het Zeeuwsch Gen. der Wetenschappen,
St. Pieterstraat 39, Middelburg (1917).

GEWONE LEDEN.

- J. H. E. H. GERADTS, Burgemeester, Kasteel Aerwinkel, Poster-
holt (L.) (1892).
Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, Oud-Loosdrecht (1892).
W. K. F. ZWIERZINA, Ontvanger van het Buitengewoon Zegel,
Conservator van het munt- en penningkabinet van het Kon.
Oudh. Genootschap, Amsterdam, Bosboom Toussaintstr. 65(huis)
(1895).
Jhr. Mr. M. W. SNOECK, Hintham (N.-Br.) (1897).
Jhr. Mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Bazarstraat 13, 's-Graven-
hage (1904).
A. O. VAN KERKWIJK, Directeur van het Koninklijk Kabinet van
Munten, Penningen en Gesneden Steenen, Nassaulaan 22,
's-Gravenhage (1904).
Jhr. Mr. A. F. O. VAN SASSE VAN YSSELT, President van het
Gerechtshof, lid van den Hoogen Raad van Adel, Oranje-
Nassaulaan, 's-Hertogenbosch (1905).
Mr. E. H. HIJMAANS, Subst.-Officier van Justitie, Nassauplein 28,
Alkmaar (1910).

¹⁾ Het tusschen haakjes geplaatste jaartal achter de namen, geeft
het jaar van de benoeming tot lid aan.

- E. VOET JR., Busken Huetlaan 1, Bloemendaal (1911).
 CAREL J. A. BEGEER, Groote Haesebroekscheweg 1a, Wassenaar (1911).
 H. J. SCHARP, Voorzitter van het Kon. Oudh. Genootschap, P. C. Hooftstraat 145, Amsterdam (1911).
 Mej. W. CANTER CREMERS, 's-Gravenhage (1911).
 Jhr. Mr. C. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Chef van Rechtszaken S.S., Huize 't Hoogeveld, Zeist (1913).
 Dr. M. A. EVELEIN, Directeur van het museum „G. M. KAM”, Oranjesingel 55, Nijmegen (1913).
 F. A. HOEFER, Voorzitter van „Gelre”, Hattem (1914).
 J. C. WIENECKE, Medailleur, Soestdijksche Straatweg 95, Bilt-hoven (1916).
 H. D. DE WITT HAMER, Heerengracht 455, Amsterdam (1916).
 A. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, Directeur van het Gemeentemuseum van Oudheden, Mathenesserlaan 226, Rotterdam (1917).
 A. SCHULMAN, de Lairesestraat 94, Amsterdam (1917).
 M. SCHULMAN, Joh. Verhulststraat 165, Amsterdam (1917).
 J. KNOTTENBELT TZN., „Lutje Hus”, Diepenveen, bij Deventer (1918).
 A. J. J. PH. HAAS, Conservator van de Historische verzameling der Schutterij, Roelof Hartstraat 84, Amsterdam (1920).
 J. J. M. E. MUYSER, Rekenplichtig secretaris bij de Thesaurie van H. M. de Koningin, Gouden Wagen, Drumpt (bij Tiel) (1924).
 Dr. M. R. J. BRINKGREVE, Directeur van de N. V. Ateliers voor Edelsmeed- en Penningkunst (voorheen Koninklijke BEGEER), „Madeloo”, Bunnik (1924).

BUITENGEWONE LEDEN.

- F. H. B^{on} VAN VERSCHUER, Willemsplein 2, Arnhem (1893).
 Jhr. H. E. RAM, Hoofd-Ingenieur van den Provinciaal Waterstaat, Brigittenstraat 11, Utrecht (1894).
 Mr. C. G. J. BIJLEVELD, Conservator van het Stedelijk Museum, Hersteeg 128, Nijmegen (1896).
 Mr. H. J. D. D. ENSCHEDÉ, Zijlstraat 27, Haarlem (1896).

- R. J. M. M. A. Graaf DE GELOES D'EIJSDEN, Kamerheer i. b. d. van H. M. de Koningin, Burgemeester, Eijdsen (1899).
- C. A. VAN WOELDEREN, Burgemeester van Vlissingen, Dokkade 37, Vlissingen (1899).
- Mr. J. C. P. E. MENSÖ, Princessegracht 32, 's-Gravenhage (1900).
- Jhr. Mr. D. F. TEIXEIRA DE MATTOS, Plein 1813, No. 4, 's-Gravenhage (1900).
- J. M. J. VAN LIS, Notaris, Wolvega (1901).
- N. GILISSEN LEMAIRE, Markt 74, Maastricht (1902).
- H. J. BOEKEN JZ., van Eeghenstraat 187, Amsterdam (1907).
- JAC. J. VAN GOOR, Medailleur, Catherijnesingel 3, Utrecht (1907).
- Mr. TH. STUART, Heerengracht 507, Amsterdam (1909).
- C. W. H. BAARD, Directeur van het Stedelijk Museum te Amsterdam, van Baerlestraat 132, Amsterdam (1910).
- G. H. CRONE, Jan Luykenstraat 16, Amsterdam (1911).
- Mevr. Dr. J. GOEKOOP—DE JONGH, Huize „Zorgvliet", 's-Gravenhage (1911).
- G. J. VAN OLST, Huize „Stadwijk", Ressen, (Geld.) (1912).
- Mr. P. C. J. A. BOELES, Conservator der Penning- en Muntverzameling van het Friesch Genootschap te Leeuwarden, Eusebiusbuitensingel 44a, Arnhem (1913).
- Jhr. H. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Burgemeester van Stad en Ambt Vollenhove (1915).
- K. MEZGER, Domburg (1916).
- CHR. BEELS, Van Eeghenstraat 70, Amsterdam (1916).
- R. A. KAISER, Potgieterweg, Bloemendaal (1916).
- J. W. A. VAN VOORST VADER, Hooge Naarderweg 42, Hilversum (1916).
- Dr. H. A. KUYPERS, Leeraar aan de R. H. B. S. Van Hasselstraat 22, Bergen op Zoom (1917).
- J. B. V. M. J. VAN DE MORTEL JR., Huize „de Heuvel", Ubbergen (Geld.) (1917).
- ED. WIERSEMA, Verl. Heereweg 125, Groningen (1917).
- Dr. C. HOFSTEDE DE GROOT, Oud-Directeur van 's Rijks Prentenkabinet, Lange Voorhout 94, 's-Gravenhage (1919).
- R. T. MUSCHAERT, Rijks havenmeester van Rotterdam en den Rotterdamschen Waterweg, Henegouwenlaan 37b, Rotterdam (1919).

- Jonkvrouwe C. ENGELN, Conservatrice van het Museum van Oudheden te Zutphen (1919).
- DIRK KUIPERS, Statenplein 5, 's-Gravenhage (1920).
- Mr. E. POLAK, van Hoornbeekstraat 55, 's-Gravenhage (1920).
- J. L. RICHEL, Burgemeester van Borssele (Zeel.) (1920).
- H. J. M. EBELING, Gempente-Archivaris, van der Does de Willeboissingel 4, 's-Hertogenbosch (1921).
- Dr. D. DE MAN, Wetenschappelijk assistent Kon. Penningkabinet, Theresiastraat 98, 's-Gravenhage (1921).
- Mr. Ed. PHILIPS, Advocaat en procureur, Jan van Nassaustraaf 20, 's-Gravenhage (1921).
- Mr. Dr. C. H. BAALÉ, Kantonrechter te Lemmer (1921).
- P. VISSER AZN., Uitgever, Zijlweg 59, Haarlem (1921).
- J. HULSHOFF POL, Oud-lid van den Raad van Nederlandsch-Indië, van Lennepweg 6, 's-Gravenhage (1922).
- L. VIERORDT, p. a. firma J. SCHULMAN, Amsterdam (1922).
- Mej. M. H. BOTTENHEIM, van Eeghenstraat 79, Amsterdam (1922).
- H. S. L. BLEKKINK, Leeraar Chr. H. B. S., Thomsonlaan 161, 's-Gravenhage (1923).
- G. M. KAM, Antonie Duyckstraat 101, 's-Gravenhage (1923).
- A. J. L. JUTEN, Scheikundig Ingenieur, Bergen op Zoom (1923).
- A. VAN DER WIEL, Park Paaschberg 2, Ede (Geld.) (1923).
- JOH. A. ALSBACH, Muziekuitgever, Stadhouderskade 62, Amsterdam (1924).
- Dr. W. BRONKHORST, Geneesheer-Directeur van het Sanatorium „Berg en Bosch”, Apeldoorn (1924).
- G. J. J. VERDAM, Electr. technisch Ingenieur, Parkstraat 83, 's-Gravenhage (1924).
- W. H. F. G. graaf VAN ALDENBURG—BENTINCK, Heerengracht 270, Amsterdam (1924).
- G. C. E. VAN DAALEN, Gep. Luit.-Generaal, Laan van Meerdervoort 290, 's-Gravenhage (1924).
- H. T. HABBEMA, Chem. ing., Distelweg 90, Amsterdam (1925).
- A. HULSHOFF POL, Mijningenieur, Waldeck Pyrmontkade 148, 's-Gravenhage (1925).
- Mej. R. M. WICHERS WIERDSMA, Villa „Het Maereltje”, Domburg (1925).
- A. D. ZUR MÜHLEN JR., Huize „Vossenhol”, Bennekom.

BUITENLANDSCHE LEDEN.

- ALBERT VISART DE BOCARMÉ, Rue St. Jean 18, Bruges (1894).
 J. P. MOQUETTE, Conservator van het Munt- en Penningkabinet van het Bat. Gen. v. K. en W., Kebon Sirih 36, Weltevreden (1900).
 GEORGE MACDONALD, Learmonth Gardens 17, Edinburgh (1903).
 L. FORRER, 17—18 Piccadilly, London W. (1904).
 HOWLAND WOOD, Curator of the American Numismatic Society, Broadway between 155th and 156th Street, New-York. (1920).
 GEO. H. BLAKE, Highland Avenue 12, Jersey City, New Jersey (1923).
 F. C. DOUGLAS BOYD, 18th Street 45 West, New-York (1923).
 *¹⁾ JULIUS GUTTAG, Exchange Place 16—18, New-York (1923).
 *EDW. T. NEWELL, President American Numismatic Society, 156th Street West of Broadway, New-York (1923).
 *J. M. SWANSON, medallist, 22 Camp Street, Newark, New Jersey (1923).
 *ELLIOT SMITH, 26th Street and East River, New-York (1923).
 DR. W. B. VALENTINE, Engle Street 100, Englewood, New-Jersey (1923).
 *MORITZ WORMSER, Fifth Avenue 95, New-York (1923).
 *F. A. LIVINGSTON, 2870 Heath Avenue, New-York city (1924).
 THOMAS S. MILLER, 1355 Richmond Road, Dougan Hills S. I. New-York (1925).
 ROBERT ROBERTSON, 140. 33^d Street, Brooklyn, New-York (1925).
 SYDNEY PHILIP NOE, Librarian of the American Numismatic Society, Broodway between 155th and 156th. Street, New-York City (1925).

¹⁾ De leden, voor wier namen een * staat, zijn leden voor het leven.

I N H O U D.

	Blz.
De Woerdensche Noodmunten 1575—1576, door	
Mr. ERNST POLAK	1
Loterijen en Loterijpenningen, door ANDRÉ SCHULMAN.	26
Over eenige Zeeuwsche legpenningen, door Mej.	
M. G. A. DE MAN	41
Triomfpenning en ontwerpen van herdenkings-	
munten op het nemen van de Zilvervloot, door	
A. O. VAN KERKWIJK	62
Hulde aan Mejuffrouw M. G. A. DE MAN, door S.	93
Korte Bijdragen	95
I. Het meesterteeken op de Amsterdamsche noodmunten van 1578. II. Penning PIETER DE SCHILDERE 1688. III. Munten uit het Belgische Vluichtoord Uden (N. Br.). IV. Gouden Rijksdaalders, geslagen ter herinnering aan den 70sten verjaardag van Mr. DANIEL RADERMACHER, heer van Nieuwerkerk 1792. V. Noodmunten van Haarlem 1572. VI. Het mobilisatie-herinneringskruis. VII. Avondmaalloodjes bij de Engelsche gemeente te Middelburg.	
De Vereeniging voor Penningkunst	105
† Vicomte BAUDOUIN DE JONGHE	107
Boekbespreking	108
Verslag van den Secretaris	118
Verslag van den Conservator der numismatische	
verzameling en bibliotheek	125
Ledenlijst	128

1.

2.

3.